

УДК 343.985.7

Андрій Миколайович ХАНЬКЕВИЧ,

кандидат юридичних наук,

професор кафедри оперативно-розшукової діяльності

та розкриття злочинів факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ

ГЕОГРАФІЧНЕ ПРОФІЛЮВАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ МЕТОД ВСТАНОВЛЕННЯ МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ ОСІБ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬ СЕРІЙНІ ЗЛОЧИНИ

Сьогодні можливості географічного профілювання найчастіше використовуються в рамках оперативних розробок за оперативно-розшуковими справами та під час проведення досудових розслідувань у рамках відповідних кримінальних проваджень за фактами злочинів, вчинених невідомими злочинцями проти інших осіб або майна різних форм власності, що мають ознаки серійних. До 90-х років ХХ століття вважалося, що серійні злочини за прив'язкою до географії їх скоєння (не конкретних місць) – це хаотичні злочини, оскільки на той час не існувало ні дієвих засобів, ні можливостей займатися аналізом та систематизацією специфічних знань про злочинні серії. І нерідко кожен зі злочинів розслідувався окремо.

Географічну модель визначення просторової поведінки серійних злочинців розвинув Д. Россмо, спираючись на теоретичні положення в галузі екологічної кримінології. Узагальнивши емпіричні знання, отримані в результаті вивчення реальної практики кримінального розслідування серійних злочинів, з науковими уявленнями щодо принципів просторової поведінки злочинця в галузі кримінології, географії, судової психології, статистичного аналізу та математичного моделювання, Д. Россмо створив концепцію географічного профілювання [1; 2].

Безперечно, географічне профілювання є інструментом, який потребує певних знань і навичок у використанні аналітичних методів розслідування злочинів та у створенні карт злочинності. Географічне профілювання фокусує пошук підозрюваних, використовуючи комбінації наявної слідчої та оперативно-розшукової інформації, теорії екологічної кримінології, досліджень просторової поведінки правопорушника та законів математики, які реалізовані у програмнім забезпеченні географічного профілювання.

На основі концепції географічного профілювання фахівцями науково-дослідницької фірми з кримінології навколишнього середовища ECRI (Environmental Criminology Research Incorporation) створена комп'ютерна програма «Rigel», яка дозволяє, виходячи з аналізу ряду місць, пов'язаних з вчиненням серійних злочинів (місце зустрічі

з жертвою, місце нападу чи знищення майна, місце викидання тіла тощо), побудувати вірогідну мапу, що вказує на ймовірне постійне місцезнаходження злочинця.

Як правило, на основі географічного профілювання складаються три мапи, що ідентифікують можливе місцезнаходження злочинця: місце розташування його будинку або роботи, місце скоєння злочину і маршрути його пересування. Використовуючи знання про різні характеристики окремих видів злочинів (криміналістичну, оперативно-розшукову, психологічну тощо), типи злочинців, космічну активність, упорядники географічного профілю складають висновок про неконтрольовані характеристики поведінки серійного злочинця та загальні рекомендації щодо його пошуку.

Географічне профілювання – це процес визначення найбільш вірогідної зони можливого перебування серійного злочинця через аналіз місць вчинення ним серії насильницьких злочинів. Головне припущення (умова) дієвості географічного профілювання ґрунтується на тому, що для реалізації злочинного задуму у вигляді чергового скоєння злочину (у серії злочинів), правопорушник, у більшості випадків, вирушає до місця злочину зі своєї основної бази (вихідної території) у пошуку підходящої жертви, та вчиняє злочин там, де її знаходить [3, с. 37–38].

Техніка географічного профілювання використовується з метою визначення найбільш можливого розташування ключових «вузлових точок» правопорушника, шляхом аналізу просторових та тимчасових даних, пов'язаних із серійним правопорушенням. «Вузловою точкою» слід вважати географічне місце (місця, території), в якому серійний злочинець почуває себе комфортно, не відчуваючи внутрішніх та зовнішніх загроз своїй безпеці, та в середовищі якого (місця) знаходиться постійно або ж проводить там значну частину часу. Практикою доведено, що дім є найбільш важливою «вузловою точкою» для більшості людей, але інші «точки» також можуть бути дуже важливими з точки зору кримінальної діяльності: робоче місце, дім близького друга, улюблений бар чи парк, чи просто місце, яке злочинець часто відвідує й, таким чином, воно стає важливим та знаходиться у зоні комфорту особи.

Географічний профіль використовується для визначення пріоритетів під час проведення слідчих та оперативних перевірок підозрюваних на основі адресної інформації, отриманої з різних поліцейських обліків. Підозрювані перевіряються на причетність до серійних злочинів у порядку встановлення пріоритетів.

Аналітики, слідчі та оперативні працівники можуть використовувати географічний профіль також для того, щоб визначити пріоритетність записів телефонних переговорів (або фіксування фактів телефонних з'єднань), доступ до яких вже має поліцейський підрозділ. Ці дані часто включають географічну прив'язку місця знаходження

злочинця, фізичний опис особи для впізнання та попередні оперативні дані кримінальної активності.

Висновок. Техніка географічного профілювання дозволяє спростити обробку інформаційного потоку, з яким стикаються поліцейські підрозділи під час розслідування серійних злочинів, а також оптимізувати оперативно-розшукову тактику пошуку злочинця: звузити коло підозрюваних за рахунок зіставлення переліку підозрюваних й осіб, які перебувають у високопрофільній зоні; силами поліції організувати в цій зоні інтенсивне патрулювання в години найбільш ймовірного скоєння злочину; активізувати на зазначеній території систему громадського інформування тощо.

В умовах системного та неухильного впровадження в діяльність Національної поліції України моделі ILP (Intelligence-Led Policing – поліцейська діяльність, керована розвідкою), географічне профілювання стає однією із сучасних та пріоритетних допоміжних технік, що має використовуватися під час розслідування серійних злочинів. Географічне профілювання надає можливість поліцейським підрозділам в умовах обмежених людських, матеріальних та часових ресурсів встановити, розшукати та здійснити швидке затримання серійного злочинця, тим сам у майбутньому зменшивши ймовірну й потенційну кількість потерпілих.

Список бібліографічних посилань

1. Rossmo D. Geographical Profiling: Target Pattern of Serial Murderers. Unpublished dissertation. Vancouver, 1995.
2. Rossmo D. Geographic profiling // Offender Profiling: Theory, Research and Practice / Jackson J. L., Bekerian D. A. (Eds.). Chichester, UK, 1997.
3. Rossmo D. K., Velarde L. Geographic profiling analysis: Principles, methods, and applications / S. Chainey & S. Thompson (Eds.) // Crime mapping case studies: Practice and research, 2008.

Одержано 31.10.2017

УДК 21.39:351:74(075)

Іван Федорович ХАРАБЕРЮШ,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри права та публічного адміністрування
Маріупольського державного університету*

ОПЕРАТИВНА ТЕХНІКА ЯК КАТЕГОРІЯ НАУКИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Відомо, що система теорії оперативно-розшукової діяльності може бути представлена чотирма взаємопов'язаними розділами:

1. Загальна теорія оперативно-розшукової діяльності.
2. Оперативно-розшукова тактика.